

gelia se v této oblasti nachází při bourání všech starých chalup (A. Plessingerová, Zvyklosti a pověry při stavbě obydlí a obyčejně spojené se životem v domě na slovenských svazích Javorníků, Český lid 56, 1969, s. 15 - 34).

- 18) Zpětné promítnutí světových stran do schématu rozmístění symbolů evangelistů ve výtvarném umění pak zaznamenává ústřední postavu s hlavou na západní a nohama na východní straně s pohledem směřujícím k východu, tedy ve stejné poloze, v jaké jsou např. pohřbívání zemřelí na středověkých křesťanských hřbitovech.

PLAKETTE MIT DEM SYMBOL DES EVANGELISTEN LUKAS AUS DER KIRCHE DES HL. LEONHARD IN PRAG, ALTSTADT

Während der archäologischen Rettungsuntersuchung bei dem Bau der Kollektoren in der Linhartská Gasse in der Altstadt in Prag wurde bei der patriellen Zerstörung in dem Raum der nordöstlichen Ecke eine Plakette mit dem geflügelten Stier, Symbol des Evangelisten Lukas, gefunden. Sie stammt offensichtlich aus einem Grundmauerstein, der in dieser Ecke der romanischen Kirche des hl. Leonhards, während ihres Baus in der zweiten Hälfte des 12. Jahrhunderts, plaziert wurde. Aus vorläufig bekannten Analogien geht hervor, daß die Sitte, Gegenstände mit Evangelistensymbolen in Grundmauern der Sakral- und Wohnbauten zu hinterlegen, im Mittelalter und auch in jüngeren Epochen relativ häufig war, und daß mit eventuellem Vorkommen von solchen Devotionalien beim Eingriff in die Bauten zu rechnen ist.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Prag - Altstadt, Linhartská Gasse, Kirche St. Leonhard, Plakette mit dem Symbol des Evangelisten Lukas. (Zeichnung M. Vodehnalová)

Abb. 2: Prag - Altstadt, Linhartská Gasse, Kirche St. Leonhard, Plakette mit dem Symbol des Evangelisten Lukas. (Lichtbild K. Fink)

Abb. 3: Prag, Kopie einer Plakette mit dem Symbol des Evangelisten Lukas aus Fundamenten einer unbestimmten Kirche aus Sammlungen des Museums der Hauptstadt Prag (Museum hlavního města Prahy). (Lichtbild K. Fink)

(Übersetzung: J. Kroupová)

DVĚ NEZNÁMÁ KUTNOHORSKÁ PEČETIDLA

DAGMAR STARÁ

Mnoho hmotných kulturně historických dokladů zůstává dosud utajeno v muzejních fondech. Občas se některé z nich objeví na výstavách, ale pokud při této příležitosti není vydán katalog zaznamenávající jednotlivé exponáty, upadnou opět v zapomnutí. K těmto památkám patří dva typáře uložené ve sbírkách Národního muzea v Praze a vystavené v historické expozici v Lobkovickém paláci na Pražském hradě. Obě pečetidla jsou spojena s životem v Kutné Hoře.

Starší ocelový typář s pevně připojenou okrouhlou mosaznou pečetící destičkou pochází z roku 1615. Střed řezaného pečetního obrazu tvoří čtvrcený štít, jehož jednotlivá pole zaplňují svíslé položené punčocha, krejčovské nůžky, „štětí bodlákové“ (mykadlo) a rukavice. Nad štítem je umístěna koruna a po

obvodu drobné rostlinné motivy a rozdělený letopočet 16 15. Za tímto středem ohraničeným dvěma soustřednými kružnicemi obíhá český opis: PECET: CZECHU PUNCZOCCHARZSKEHO: NA HORACH: KUTTNACH:. Po obvodu je pečetní obraz uzavřen věncem. Ocelové držadlo je fasetované, osmistěnné až k okraji okrouhlého rozšířeného podkladu pečetící destičky. Na hraně typáře nad pečetním obrazem je vyryté znamení upozorňující na jeho správnou polohu. Na protilehlé straně, přibližně 8 mm pod vrcholem, je rukověť zdobena rytými vodorovnými linkami.¹⁾

Mladší typář je rovněž ocelový s pevně připojenou oválnou mosaznou pečetící destičkou. Pečetní obraz tvoří městský znak Kutné Hory, pozměněný v roce 1641 císařem Ferdinandem III. Ve větším štítě je nahoře císařská koruna a pod ní malý štítek s habensberským břevnem a písmenem F III. V dolní části velkého štítu jsou dvě zkrácená hornická kladívka: železo a mlátek, pod nimi tři pahorky. V pravé polovině štítu je císařská orlice, v levé český lev. Čtyři postavy štítonošů a strážců jsou umístěny kolem středu pečetního obrazu: ve spodní části drží polopostava horníka celý štít na ramenou a přidržuje jej rozpráženými rukama, po pravé straně je personifikace Naděje, po levé straně Víry. Nad štítem je sv. Barbora, patronka horníků. Od středového obrazu oddělen linkou a po obvodu ohraničen provazcem obíhá latinský opis: SIGIL: CANCELL: SENATUS• REG: AC• MONT: CIVIT: KUTTENBER: Hladké držadlo typáře je široké a ploché. Vznik tohoto pečetidla městské kutnohorské rady můžeme klást do druhé poloviny 17. století. Bylo nalezeno kolem roku 1890 v truhle na půdě stavení p. Skaláka v Křečhoři (okr. Kolín) č. 21.²⁾

Cechovní pečetidlo z roku 1615 je pro nás novým poznatkem o existenci samostatného punčochářského cechu v Kutné Hoře, neboť Em. Leminger v dosud nejobsáhlejší díle věnovaném tamním řemeslníkům se pouze stroze zmínil o pěti punčochářích žijících ve městě roku 1744.³⁾ Není bez zajímavosti, že společně s typářem bylo roku 1956 zakoupeno do muzejních sbírek také čelo dřevěné cechovní truhličky s re-

Obr. 1: Cechovní pečetidlo kutnohorských punčochářů, 1615. Národní muzeum v Praze. (Všechna foto J. Kutová.)

Obr. 2: Držadlo cechovního pečetidla kutnohorských punčochářů, 1615.

liéfné řezanými symboly punčochářského řemesla.⁴⁾

Zatímco cechovních kutnohorských pečetidel zůstalo dodnes zachováno podle údajů v literatuře přibližně 20 exemplářů, představuje typář z druhé poloviny 17. století nový článek do řady městských pečetidel tohoto období.⁵⁾

POZNÁMKY:

- 1) Národní muzeum, Praha, inv. č. H2-46 418, v. 9,3 cm, průměr 4 cm. Zakoupeno roku 1956. Popisy typářů jsou provedeny heraldicky podle otisků pečetidel.
- 2) Národní muzeum, Praha, inv. č. H2-69 300, v. 3,4 cm, 3,1 x 2,9 cm. Daroval roku 1964 Josef Skalák z Prahy.
- 3) Em. Leminger: Umělecké řemeslo v Kutné Hoře, Praha 1926, s. 204.
- 4) Národní muzeum, Praha, inv. č. H2-46 417, v. 21, š. 48 cm, se zachovanými zbytky křídového podkladu a polychromie.
- 5) J. Nuhlíček: O pečetích a erbu Kutné Hory. In: Příspěvky k dějinám Kutné Hory 1., Praha 1960, s. 147 - 202. J. Urban: Kutnohorské pečeti a pečetidla. Kutná Hora s. d. (1985).

ZWEI UNBEKANNTE SIEGEL AUS KUTNÁ HORA (KUTTENBERG)

In den Sammlungen des Prager Nationalmuseums befinden sich zwei in der Literatur noch nicht erwähnte Siegel aus Kuttenberg. Das ältere vom Jahre 1615 stammt von den Strumpfwirkern; bei dem anderen handelt es sich um das Siegel des Stadtrates von Kuttenberg aus der 2. Hälfte des 17. Jhs. Es zeigt das Stadtwappen und eine lateinische Umschrift

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Zunftsigel der Kuttenberger Strumpfwirkern, 1615.

Abb. 2: Stiel des Kuttenberger Strumpfwirkersiegels, 1615.

Abb. 3: Siegel des Stadtrates von Kuttenberg, 2. Hälfte des 17. Jhs.

Abb. 4: Stiel des Stadtratesiegels von Kuttenberg, 2. Hälfte des 17. Jhs.

(Übersetzung: D. Stará)

Obr. 3: Pečetidlo kutnohorské městské rady, druhá polovina 17. století. Národní muzeum v Praze.

Obr. 4: Držadlo pečetidla městské rady v Kutné Hoře, druhá polovina 17. století.

NOVÉ POZNATKY O BAREVNOSTI BAROKNÍCH PRŮČELÍ

PETR MACEK

Přes dlouhodobější zájem o barevnost, a to jak její průzkum, tak obnovu, stojíme zřejmě stále na počátku delší cesty. Základní konstanty i trendy jsou již sice postupně objasňovány,¹⁾ v mnohých, rozhodně ne nepodstatných detailech, však máme doposud mezery. Nedostatečné poznání se proto projevuje v zúžení našich představ. Vývoj a zejména proměny barevnosti v rámci určitého období zřejmě nebyly tak jednoduché, přímočaré, či obecně platné, jak se dosud v mnoha případech domníváme. Nejedná se jen o regionální zvláštnosti, ať vyvolané určitými neobyčejně silně zakořeněnými tradicemi, či naopak neočekávaným, samostatně se projevujícím progresivním vstupem, ale zároveň o větší pestrost v samotných dobových přístupech. Každý poznatek tedy může naše poznání posunout výrazně kupředu, či přimět ke korekci stávajících teorií.

Badatel je vždy limitován svými kombinačními schopnostmi, samozřejmě při důsledném respektování faktů. Proto někdy může až po důkladném vyhodnocení dospět k řešení, které nebyl schopen a priori předpokládat. Další řádky by proto chtěly upozornit na jednu takovou možnost, která nebyla dle mého mínění dosud dostatečně sledována a zejména v širších kontextech zvažována. Tato pracovní stať by měla být zejména výzvou kolegům, kteří se mohli s obdobnými případy setkat. Publikování byt i dílčích poznatků by bylo velice žádoucí. Teprve po shromáždění více faktů bude možné tento trend v barevnosti 17. a 18. století podrobněji hodnotit.

V jistém pohledu se jedná o problematiku blízkou takzvané inverzní barevnosti. Základním typem raně barokní barevnosti je v našem prostředí světlá (bílá, či nepatrně do okru lomená) plocha a tmavší, většinou sytě červený, či terakotový plastický článek. Již delší dobu je ale známo, že tato rozhodně nejrozšířenější barevnost byla mnohdy použita skutečně „inverzně“, tedy se světlým článkem na tmavé ploše. Dokonce některé velice rané stavby již byly takto pojednány. Zmínit je možno například kostel v Žitonicích u Litoměřic, kde tato barevnost pochází již z 50. let 17. století.²⁾ Známa je náhlá proměna barevnosti severního průčelí roudnického zámku, kde k ní došlo bez přílišného ohledu na výraz celku. Zda se jednalo o záměr, či spíše o určitou proměnu názoru, by bylo nutno podrobněji zkoumat.³⁾ Václav Mencl oprávněně zdůraznil proměnu dvorních průčelí zámku v Libochovicích, kde změna barevnosti souhlasí se zdůrazněním hloubkové osy na úkor osy druhé.⁴⁾ Podtržen tak byl záměr architekta, v tomto případě Antonia Porty.

Zde se však doposud jednalo o řešení „logické“, čímž je míněn ten stav, kdy prvky obdobného významu měly i shodné zbarvení. Barva zde vystupovala jako zdůraznění jejich významu v rámci plastického celku, tedy jako jeho určité podtržení. Již při obnově severočeských staveb Antonia Porty se však již od konce 50. let postupně ukazovalo, že ona zjednodušená představa o „červených prvcích na bílé ploše“ neplatí tak jednoznačně. Nejen u zmíněných, ale i dal-